

VOORWOORD

Eindelijk verschijnt er een boek over de Gentse diva Vina Bovy!

Madame, zo noemden we haar altijd vol respect, die grote zangeres en fantastische actrice, thuis op internationale podia, die elegante, gedistingeerde dame met allure naar wie ik met een zekere schroom en bewondering opkeek, maar die ik later ook als een eenvoudige, warme en ondeugende vrouw leerde kennen. Jarenlang was ze de directrice van de Gentse opera, die ze naar een hoger niveau wilde tillen en uitstraling wilde geven, en later werd ze de mentor van een aantal zangers van eigen bodem, met wie ze haar kennis en ervaring deelde. Een legendarische vertolkster voor wie haar op het toneel meemaakte, een internationaal gevierde zangeres van wie de foto in de eregalerij van de New Yorkse Metropolitan Opera prijkte en van wie de biografie is opgenomen in de *Grove dictionary of opera*, maar die bij het huidige operapubliek in 'haar' Gent helaas nagenoeg onbekend is.

Dit boek, dat haar weer tot leven brengt als mens en artieste, is dan ook meer dan welkom. Het geeft ons bovendien heel wat waardevolle achtergrondinformatie.

Hoe was de situatie in de Gentse opera voor en in de tijd van Vina Bovy? Wie speelde destijds een belangrijke rol en betekende iets voor Bovy's carrière? Wie waren haar leraren? In welke opera's schitterde ze vooral en wie waren de componisten? Welke personages vertolkte ze, in welke verhalen? Wie waren haar internationale collega's? Was zij het enige Vlaamse operatalent? Wie waren haar opmerkelijke tijdgenoten? Hoe kwam er een einde aan haar directeurschap van de Gentse opera? Operaliefhebber Eric Bauwens bundelt hier een schat aan informatie en doet dat op een overzichtelijke en aanschouwelijke manier.

Wat dit boek extra bijzonder maakt, is dat de auteur zich niet beperkt tot feiten en data van een boeiende carrière. Aan de hand van gefictionaliseerde gesprekken met Vina Bovy poogt hij ons ook de mens Vina Bovy, dat Gentse volksmeisje dat een diva werd en in een keizerlijke villa aan de Côte d'Azur woonde, te leren kennen. Intrigerend!

Erna Metdepenninghen

TEN GELEIDE

Jarenlang heb ik rondgelopen met de ambitie om de biografie van Vina Bovy te schrijven. Deze Gentse zangeres en operadirectrice heeft mijn ouders en grootouders altijd gefascineerd en ik wilde weten waarom. Nu ik mijn pen neerleg en mijn computer afsluit, blijf ik met een onbevredigd gevoel achter, want ik heb nog steeds niet het idee dat ik deze diva door en door ken.

Wellicht had ik een makkelijker onderwerp voor mijn eerste boek kunnen vinden. Over Bovy is weinig geschreven en wat ooit aan het papier werd toevertrouwd, overstijgt zelden het niveau van de anekdotiek of de naïeve verheerlijkende huldebetuiging. Mensen die haar goed hebben gekend, zijn er nog nauwelijks. En zelfs aan hen heeft de vedette nooit veel van zichzelf prijsgegeven.

Het archief van de Koninklijke Opera Gent, dat in de Zwarte Doos wordt bewaard, bood me evenmin een helder antwoord op de meest intrigerende vragen. Ik had het als gewezen ambtenaar trouwens kunnen weten: in beleidsdocumenten, begrotingen, controleverslagen en boekhoudingen wordt vaker wel dan niet om een pro-

blematiek heen gefietst. De kern van de zaak staat meestal niet op papier.

Maar uiteindelijk heb ik toch voldoende informatie verzameld over Vina Bovy, over haar tijd en over haar leefwereld, om er een verhaal uit te distilleren dat ik aan de lezer durf voor te leggen.

Ik wil van meet af aan duidelijk stellen dat dit boek niet alleen over de grote Gentse zangeres gaat, maar ook over het Gent waarin ze werd geboren en waarnaar ze later is teruggekeerd. Ik doe dit met bijzondere belangstelling voor de geschiedenis van en de taalperikelen rond de Gentse opera, die mijn ouders nog *de Franschen tejoater* noemden.

Ik probeer ook een synthese te brengen van de belangrijkste evoluties binnen het operagenre in de periode dat Vina Bovy professioneel actief was. Daarnaast besteed ik veel aandacht aan haar voorgangers, aan haar tijdgenoten en aan de mensen die een invloed op haar hadden.

Ten slotte meende ik dat het nuttig zou zijn om de belangrijkste Vlaamse, en in het bijzonder de Gentse,

Bovy had niet alleen een prachtige stem, maar ook een paar ogen waarin je gemakkelijk kon verdrinken.

zangers en componisten uit die periode in herinnering te brengen.

Al gauw merkte ik dat een louter zakelijke biografie deze grote zangeres oneer zou aandoen. Wie over Bovy schrijft, moet ook stilstaan bij de legende die, reeds tijdens haar leven, om haar persoon heen werd geweven. Een legende die ze bewust of onbewust zelf mee in stand heeft gehouden of misschien zelfs heeft aangedikt. Haar leven leek me daarom een prima onderwerp voor een biografische roman. Dat is echter een genre waar ik me niet aan durfde te wagen. Daarom heb ik geprobeerd haar hier en daar te laten herleven door haar zelf, in haar eigen woorden en in de stijl die haar zo typeerde, haar levensverhaal te laten vertellen.

Dat doe ik door een aantal interviews te reconstrueren. Deze gesprekken zijn fictief in die zin dat ik haar nooit zelf heb ontmoet. Inhoudelijk probeer ik echter de waarheid zo veel mogelijk te respecteren. De meeste anekdotes die ik Vina Bovy laat aanhalen, heeft ze ooit verteld, de meeste uitspraken die ik haar in de mond leg, zijn haar eigen woorden. Wat ik haar laat doen, heeft ze echt gedaan. Alles is gebaseerd op echte interviews of op getuigenissen. Toch is een snuifje fictie soms nuttig of zelfs noodzakelijk om gebald te kunnen weergeven hoe Bovy me beschreven werd.

Verder vond ik het gepast om haar, in slechts enkele woorden, elk deel van het boek kort te laten inleiden, om zo de samenhang met haar eigen levensverhaal te duiden.

Ik wil hier ook een aantal mensen bedanken. Ik denk onder meer aan de medewerkers van het Archief Gent,

van het Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis en van het Liberaal Archief. Heel in het bijzonder denk ik aan Adrien Brysse van de Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen. Wim T'Hooft, de bibliothecaris van het Gentse conservatorium, heeft me dan weer heel goed geholpen bij mijn zoektocht naar informatie over de man die aan de bakermat van Bovy's carrière stond: de vergeten Gentse dirigent, componist en operadirecteur Oscar Roels.

In mijn zoektocht naar illustraties voor dit boek kreeg ik de volle steun van Eddy Levis van de Gentsche Sosseteit, van wijlen Jean Eichperger, van Claude-Pascal Perna, Pierre Van de Weghe, Didier Verriest en Gilbert Antheunis. Henk De Budt ben ik zeer erkentelijk omdat hij me toestond zijn vaders prachtige tekening van 'Sander den Oliekoeke' te gebruiken. Joke Van Damme offerde heel wat vrije tijd op om alle illustraties te digitaliseren en te bewerken. Ik bedank haar ook voor de vele tips en aanmoedigingen die ik van haar kreeg.

Andere goede vriendinnen, zoals Kirsten Van Malderen, Linda Feys en Hildegard Grootaert offerden vele uren op om mijn schrijfsels na te lezen en mijn talloze tikfouten en andere flaters te corrigeren.

Ik had het uitzonderlijke voorrecht zeer gastvrij ontvangen te worden door twee grote Gentse sopranen, Erika Pauwels en Jacqueline Van Quaille, die ooit Bovy's leerlingen waren. Zij hielpen me bij mijn zoektocht naar de ware ik van de diva. Ik ben hen oneindig dankbaar voor de vele interessante uren die ik met hen mocht doorbrengen.

Vina Bovy als
berouwvolle Thais.

Ook Vera Metdepenninghen stond me urenlang te woord en gaf me veel nuttige tips.

Zeer in het bijzonder dank ik twee bekende Gentenaars die me zowel bij het opzoekingswerk als bij de redactie hebben gecoacht: Luk De Bruyker en Erna Metdepenninghen. Ondanks hun drukke agenda stonden ze altijd voor me klaar met informatie en goede raad. Zonder hen was dit boek nooit tot stand gekomen.

En uiteraard ben ik Mich, mijn vrouw, onnoemelijk dankbaar voor haar geduld, haar luisterend oor en haar aanmoedigingen. Nooit nam ze het me kwalijk als ik met mijn gedachten bij Vina was, de vrouw met wie ze mij bijna vier jaar heeft moeten delen.

Ik draag dit werk, mijn eerste boek, op aan mijn ouders, die me hun grote liefde voor het theater door-gaven.

VAN VOLKSKIND
TOT LEGENDE

TEN HUIZE VAN DE DIVA

Ik sta aan de kruising van de Kortrijksesteenweg met de Prinses Clementinalaan en de Burggravenlaan, ter hoogte van het parkje, aan de voordeur van nummer 375. Op de bel staat de naam Fischer. Vina Bovy gebruikt dus nog steeds de naam van haar al lang overleden man.

Over een paar minuutjes heb ik een afspraak met de diva en ik voel aan mijn darmbewegingen dat ik zenuwachtig ben. Deze zeer controversiële gewezen directrice van de Gentse opera was ooit een wereldster. Ik heb haar nog nooit ontmoet en ken haar nauwelijks, maar bij ons thuis werd vaak over haar verteld.

Vina Bovy is een vrouw van wie ik geen hoogte kan krijgen. Ik heb ooit een televisie-interview met haar gezien en ik heb haar op de radio gehoord. Op de televisie zat ze erbij als een volkswrouw. Ook haar taalgebruik was volks. Ze sprak een pover Nederlands, sterk verfranst en met een uitgesproken Gents accent.

VINA BOVY, DE DIVA VAN MIJN GROOTVADER

Ondanks haar volkse voorkomen was Bovy ooit een droomprinses die veel mannen deed zuchten van dwe-

pende verliefdheid. Een verleidster op de scène. Misschien ook in het gewone leven? In haar gloriëtijd stond ze bekend om haar sterke karakter, was ze geliefd om haar bevallige verschijning, om haar stem en haar acteertalent en werd ze bewonderd om haar werklust, haar uitmuntende geheugen en haar vermogen om snel een nieuwe rol onder de knie te krijgen.

Volgens sommigen had ze veel gevoel voor humor. Was ze guitig en sympathiek. Een levensgenieter. Anderen hebben haar gekend als een hautaine, afstandelijke dame met veel grillen. Een echte diva.

Er waren er ook die haar ronduit haatten. Bart Lotigiers, die van 1973 tot 1978 directeur was van de Gentse opera, sprak bijvoorbeeld altijd over 'da wijf' als hij het over Bovy had. Weer anderen aanbaden haar.

Mijn grootvader behoorde ongetwijfeld tot haar vurigste fans. Vina Bovy stond voor hem synoniem aan schoonheid, klasse, elegantie en vrouwelijkheid. Op een vrijdag halverwege het operaseizoen ergens op het einde van de jaren 1950 ging hij voor het laatst naar den Franschen tejoater. Daarna zou hij nooit meer naar de

Vina Bovy,
een onbereikbare
vrouw.

Menig mannenhart
ging sneller slaan
als Vina hen
in de ogen keek.

opera gaan. Evenmin zou hij ooit nog een ander theater kunnen bezoeken.

Die avond stond *Carmen* van Georges Bizet op het programma. Een lift was er toen nog niet in de opera. Vandaag is er wel een lift, maar hij gaat maar tot aan het eerste balkon en doet dus alleen dienst voor kapitaalkrachtigen die slecht ter been zijn. Gustaaf, mijn grootvader, was samen met mijn vader aan de lange klim naar de galerij begonnen. De galerij was de verdieping boven

het derde balkon en onder het paradijs of het kiekeskot (de engelenbak). Die zogenoemde volksplaatsen bereikte je via een aparte ingang naast het plaatsbesprekingsbureau, zodat je de betere standen in de chique vestibule niet hoefde te storen tijdens hun conversatie. Even voor ze ter hoogte van het tweede balkon waren gekomen, werd Gustaaf echter onwel en moest hij op de trap gaan zitten om wat bij te komen. Hij voelde een drukkende pijn op zijn borst en was duizelig. Hij was er niet gerust in en bovendien geneerde hij zich omdat hij daar op die trap te kijk zat en de andere operaliefhebbers hinderde. Hij had het gevoel dat hij voor de rest van zijn dagen een hindernis zou zijn voor anderen.

Dezelfde avond nog stelde dokter Martens bij Gustaaf angina pectoris of hartkramp vast. Zijn hartspier kreeg onvoldoende zuurstof en kon zijn hart daardoor niet genoeg laten pompen. Dit kwam, zo legde de dokter uit, omdat zijn slagaders vernauwd waren, wat niet ongevoel was voor iemand van zijn leeftijd. Trappen beklimmen was voortaan uit den boze. Gustaaf zou *Carmen* alleen nog op de televisie zien, in die tijd enkel in zwart-wit.

Hij vond het niet zo erg. 'Sinds Bovy gestopt is, is het toch niet meer hetzelfde', beweerde hij. Hij had altijd al een zwak gehad voor Vina. Ze waren leeftijdgenoten, allebei waren ze fiere Gentenaars en als hij destijds niet als soldaat aan de IJzer gelegerd was geweest, dan had hij haar debuut kunnen meemaken.

Zelf heb ik Bovy maar één keer gezien, ergens aan het eind van de jaren 1970. Het was in de periode dat de

Koninklijke Opera Gent op zijn laatste benen liep en te kampen had met allerlei problemen. Karel Locufier was al een tijdje overleden en Luigi Martelli, een kleine ten-gere Italiaan die geen Nederlands sprak en die destijds door Bovy was binnengehaald als dirigent, was toen directeur. De vorige keer dat we een vertoning hadden bijgewoond – ik weet het nog goed, het was *Knjaz Igor* (Prins Igor), een opera vol spektakel van Aleksandr Borodin – was halverwege de proloog het complete decor naar beneden gedonderd, boven op het biddende koor. Gelukkig was de kathedraal van Putivl van karton en waren er geen gewonden gevallen. Die anekdote typeert voor mij nog steeds de beroerde staat waarin de Koninklijke Opera zich toen bevond.

Maar toen, die ene keer dat ik haar heb gezien... Mijn ouders en ik zaten in de opera te wachten tot de lichten zouden worden gedimd en het gordijn zou openschuiven, toen er plotseling geroezemoes weerklonk in de zaal. Een paar mensen stonden op, draaiden zich naar een loge rechts van het eerste middenbalkon en begonnen te applaudisseren. Ik dacht eerst dat de koning was binnengekomen, maar mijn moeder zei: 'Bovy is daar!'

BLANCHE BERGMAN, MIJN DIVA

Vina Bovy interesseerde me toen maar matig. Te oud en van een ander tijdperk. Heel anders stond ik ten opzichte van Blanche Bergman, op wie ik zwaar verliefd was toen ik een jaar of 13 was. Blanche was voor mij toen de ultieme diva. Maandenlang heb ik met het idee gespeeld om haar na de vertoning op te wachten aan de

Blanche Bergman en de Belgische bariton Gilbert Dubuc in *Guillaume Tell* van Rossini.

artiestenuitgang en haar handtekening te vragen. Het zou nooit zo ver komen. Ik durfde niet, ik was er veel te bedeesd voor.

Blanche Bergman was de oorzaak van mijn eerste liefdesverdriet. Op oudejaarsavond 1974 stortte mijn wereld heel even in elkaar. Mijn Blanche was dood! Op de koop toe moest ik in de krant lezen dat ze haar hart al aan een ander had geschonken. Ze had al een partner, en ze waren samen op weg naar Interlaken om er oud en nieuw te vieren, toen hun auto uit de bocht vloog. Ze was op slag dood. Nauwelijks 19 jaar, amper 5 jaar ouder dan ik. Eerlijk gezegd is het me nog altijd niet duidelijk wat me het meest verdriet deed: haar dood of het feit dat er al een man in haar leven was.

Van Blanche Bergman werd toen weleens gezegd dat ze een nieuwe Bovy had kunnen worden, maar of dat waar is, zullen we natuurlijk nooit weten. Blanche was de dochter van een oogarts, Guy Verriest, en woonde aan de Coupure. Haar beide ouders waren operakenners. Vader Verriest vond na zijn drukke praktijk nog de tijd om degelijke, zeer goed gedocumenteerde en volumineuze boeken te schrijven over opera, waaronder het tweedelige referentiewerk *Het lyrisch toneel te Gent*. Blanches moeder, Jeanne Lefert, was pianiste. Guy en Jeanne waren in 1952 getrouwd, in hetzelfde jaar als mijn ouders. Blanche kreeg zang en opera met de paplepel ingegoten. Toen ze 6 jaar was, stond ze voor het eerst op de planken, in het kinderkoor in het eerste bedrijf van *Carmen*. In de scène van de aflossing van de wacht marcheerde ze te midden van een rumoerige

bende vrolijk zingende kleine *pagadders* achter de soldaten aan. Ze was amper 16 toen ze debuteerde in *Die Csárdásfürstin* (De zigeunerprinses) van Emmerich Kálmán, aan de zijde van Koen Crucke.

Nog altijd zie ik mijn droomprinses voor me als Jemmy, de zoon van Wilhelm Tell, in het derde bedrijf van de gelijknamige opera van Gioacchino Rossini. Het gebeurt in de opera wel meer dat vrouwen de rol van jonge mannen zingen. In een nauw aansluitende ledere broek en hoge knielaarzen staat Blanche, mooi maar hulpeloos, vastgebonden aan een boom met de beroemde appel op haar hoofd. De titelheld wordt door dictator Gessler gedwongen de appel van haar hoofd te schieten, in de hoop dat de pijl niet de appel, maar Jemmy – mijn Blanche – zou treffen. ‘*Sois immobile*’, ‘Verroer je niet’, zingt Tell zijn zoon toe in een prachtige aria vol woede en wanhoop. Hij kan de appel van Blanches hoofd schieten en mijn beminde komt ongedeerd uit het verhaal. Enkele maanden later zou ze alsnog sterven.

Zelf was ik het drama van haar overlijden eerlijk gezegd – en het siert me niet – snel vergeten. Maar haar ouders zouden haar dood nooit te boven komen. Ten huize Verriest zou een partituur voor altijd onaangevoerd blijven liggen, geopend op de laatste bladzijde die Blanche had omgeslagen.

Maar ik moet me concentreren op het gesprek met de diva uit de tijd van mijn grootvader.

Is er eigenlijk wel iemand die de vrouw Bovy kent? Kennen we niet vooral de stem, de directrice, de diva? Kennen we meer dan alleen de mythe en de legende?